

J. V. FOIX

TEXTOS D'INFANTESA
(a cura de Joan R. Veny-Mesquida)

PRESENTACIÓ

Els primers textos pròpiament de creació de J. V. Foix van aparèixer publicats, com és sabut, el 1917. Tanmateix, hi ha constància que el poeta començava els seus primers temptejos literaris com a mínim des de feia ja tres lustres. La notícia més reculada d'aquests primers esbravaments literaris data del 1901-1902, i la proporciona el poeta mateix quan esmenta una «rondalla» inclosa en un periòdic infantil que ell mateix va escriure a mà i que Josep Obiols va guarnir amb dibuixos:

«Devíem tenir de vuit a nou anys quan li vaig ensenyar [a Josep Obiols] el primer número d'un "diari" escrit per mi de dalt a baix damunt un full de paper de barba. L'havia intitulat "El català" i, ultra un editorial escrit tot imitant la lletra d'impremta, en el qual advocava drets, furs i llibertats, contenia uns versos de Mossèn Cinto, copiats, i una rondalla.»¹

La «tirada» d'aquest «diari» fou de cinc exemplars i en van confeccionar, Foix i Obiols, dos números.² És més que probable que la rondalla en qüestió no fos original del poeta, però en tot cas seria el primer text explicat pel de Sarrià amb una certa intenció literària.

1. *L'alta i modesta figura de Josep Obiols*, «Qüestions d'art» núm. 3 (1968); recollit a *Obres completes* [a partir d'ara OC] / 4. *Sobre literatura i art* (Barcelona, Edicions 62, 1985), ps. 537-542; la cita és a la p. 538.

2. Joan de Déu DOMÈNECH & Vinyet PANYELLA, *Àlbum Foix. Una successió d'instants* (Barcelona, Quaderns Crema, 1990), p. 337. No sé a mans de qui van anar a parar els cinc exemplars: en tot cas, no sembla que s'hagin conservat ni el de Foix ni el d'Obiols.

Un parell d'anys més tard, el 1904, el poeta descobreix la revista «En Patufet» i a partir de l'any següent, quan ell sols en tenia 12, comença a enviar-hi col·laboracions de diversa mena. La primera que apareix a la revista és un acròstic —signat «J. Foix (12 anys)»— inclòs en la secció de passatemps del setmanari, significativament dedicat a «Mossèn Cinto»:³

```

      . . M . .
        . O . . . .
          . . . . S . . .
            . . . . S .
              . . . . E .
                . . . . N . . .
                  . . C . . .
                    . I . . . .
                      . . . . N .
                        . . T . .
                          . O . .

```

Aquests assajos hi apareixen signats Joseph del Mas, Joseph Mas o Joseph Foix y Mas,⁴ però hi ha altres rúbriques que d'una manera o altra es poden identificar amb la persona del poeta. Penso, amb Guerrero,⁵ que els textos signats amb el pseudònim «Flor de Neu» —que a la prosa *Els jochs dels infants* el mateix Foix identifica amb la seva germana—⁶ i, probablement, per extensió, els que anaven rubri-

3. «En Patufet» núm. 57 (28 gener 1905), p. 62; les solucions (l'enunciat de l'acròstic proposava «Posar una lletra a cada punt, de manera que resulti un nom d'home») sortiren al número següent, del 4 de febrer (p. 78): «Ramón, Joseph, Sebastià, Francesch, Andreu, Alexandre, Vicens, Ricart, Climent, Antón, Joan». Per la importància de la figura de Verdaguer en Foix, V. Manuel GUERRERO, *J. V. Foix, investigador en poesia* (Barcelona, Empúries, 1996), ps. 31-35. Sobre el setmanari infantil, V. Lluís SOL I DACHS, *En Patufet, 1904-1938* (Barcelona, Bruguera, 1968).

4. Manent (*J. V. Foix* (Barcelona, Labor, 1992), p. 13) esmenta altres signatures (Josep Delmàs o J. V. Foix), que no he sabut trobar a les pàgines de la revista.

5. GUERRERO, *op. cit.*, p. 38.

6. L'escrit és dedicat «A la meva germana Isabel Foix y Mas (Flor de Neu)», «En Patufet» núm. 271 (13 març 1909), p. 187.

cats amb el nom de la germana, cal atribuir-los també al poeta. Segons m'explica Albert Manent, Foix mateix li donà notícia dels pseudònims que havia utilitzat en la revista, entre els quals, el de «Flor de Neu».⁷ Als exemplars corresponents al 5 de juny i al 28 d'agost de 1909 es reproduïen dues rondalles populars explicades per un tal «J. F.» que podria ser també el poeta: si més no, el fet que la primera anés endreçada «a les patufistes del col·legi de Sant Vicens de Paul», d'on fou novícia la seva germana,⁸ en podria ser un senyal. Finalment, sembla que els textos signats «Joseph Flequer» podrien ser escrits també de la mà de Foix: a banda l'indici del cognom —el pare de Foix, com és sabut, era flequer—, el seu to i el seu estil són similars als de les altres col·laboracions foixianes; a més, un dels escrits és una prosa sobre el campanar —concretament, sobre el gall del pannel—, que és un dels símbols més recurrents als primers escrits del poeta.⁹ Altres indicis, però, podrien contravenir aquesta identificació. A banda que el suposat pseudònim no és infreqüent com a cognom (sobretot sota la forma «Flaquer»), el nom que solia donar Foix a l'ofici del pare era el de «confiter», en perjudici d'altres, com el de «patisser», més modern. A més, en una de les seves col·laboracions (*Un punt d'home*, 27 octubre 1906), el tal Flequer afirma haver fet estada d'una nit a «una masia empordanesa», estada de la qual no sembla que Foix deixés constància, més endavant: sembla lògic suposar, donada la importància que, anys a venir, havia de tenir el paisatge

7. A banda d'això, al núm. 252 del setmanari (31 octubre 1908, ps. 708-709) hi ha un llarg poema signat amb aquest àlies, escrit en alexandrins, que costa d'atribuir a algú de qui no es coneixen inquietuds literàries. A més, altres escrits signats amb aquest pseudònim destil·len trets que seran típics de la personalitat foixiana: l'«article» *Aixequemnos de matí* del núm. 271 (13 març 1909, p. 181), per exemple, és una abrindada defensa —i una engrescada invitació a dur-la a terme— d'una pràctica que Foix exercità sempre que va poder: la de llevar-se d'hora.

8. V. MANENT, *op. cit.*, p. 6.

9. V., per exemple, el primer *Poema* publicat a «La Cònsola» (núm. 3, setembre 1919, p. 12; recollit a *Obra poètica en vers i en prosa* [a partir d'ara *OP*] (Barcelona, Edicions 62, 2000), p. 601); «Quan mor la tarda morada...» (dins *Dades metafísiques sobre Sarrià*, «Bella-terra» núm. 9 (octubre 1924), p. 326; recollit a *OC4*, ps. 412-413); o *7 h. 50 - 11 h. 50* («L'Amic de les Arts» núm. 5 (agost 1926), p. 17; recollit a *Gertrudis* (Barcelona, L'Amic de les Arts, 1927), p. 34, a *OC2*, p. 23 i a *OP*, p. 20). També l'anècdota *El campanar empavesat* a «La Cònsola» núm. 20 (octubre 1920), p. 119, sense signar, però escrita probablement per Foix.

empordanès —bé que centrat en el del Port de la Selva—, que el poeta l'hauria pogut recordat en algun moment o altre, com a precedent dels famosos sojorns al Port.¹⁰

Manent ha escrit, segons li comunicà el mateix Foix, que les col·laboracions del poeta a «En Patufet» consistiren en «acròstics amb els noms de les noies que anaven al col·legi del costat de casa seva. [...] algun conte, original o traduït, algun poema i una crònica de la festa dels reis a Sarrià o proses literàries».¹¹ Concretament, els textos en qüestió eren «traduccions» del francès de contes d'autor no explicitats¹² i, sobretot, de Christophe de Schmid,¹³ o versions de rondalles i llegendes populars;¹⁴ algun escrit d'estil «periodístic»¹⁵ i, també, en

10. No crec que el «Pep Pasticer» que ara i adés explica receptes de cuina a la revista tingui res a veure amb el poeta, ni tampoc el contador d'acudits que signa «J. Del M.»

11. MANENT, *op. cit.*, p. 13. V. també GUERRERO, *op. cit.*, ps. 37-40. La «crònica de la festa dels reis a Sarrià» va ser publicada sense signar; la confessió oral de Foix a Manent, però, sembla esvaïr els dubtes sobre la seva autoria.

12. JOSEPH FOIX Y MAS, *La Pedra*, núm. 195 (28 octubre 1907), p. 629 i FLOR DE NEU, *Les abelles y les roses i La gallina*, núm. 268 (20 febrer 1909), p. 141.

13. Signades «Joseph del Mas»: *Els ceps de vinya i La nou*, núm. 269 (27 febrer 1909), ps. 156-157; *Els raigs de sol y la pluja i L'hermità*, núm. 272 (20 març 1909), p. 196; *Els quatre elements*, núm. 307 (27 novembre 1909), ps. 757-758; *La presumida i Les espigues*, núm. 308 (4 desembre 1909), p. 771; *Les mosques y les aranyes*, núm. 309 (11 desembre 1909), p. 788; *El pa*, núm. 313 (8 gener 1910), ps. 40-41; *Les nous daurades* núm. 314 (15 gener 1910), p. 52; *El país selvatge*, núm. 316 (29 gener 1910), ps. 84-86; *Les disfresses*, núm. 317 (5 febrer 1910), p. 100 i *El cech*, núm. 319 (19 febrer 1910), p. 134. «A la biblioteca de Foix hi havia, [...], un llibre de Christophe de Schmid, amb el títol *Petits contes pour les enfants*, amb traducció de l'alemany al francès i al castellà per un tal J. B. Foix, datat a Barcelona el 1858. Era un volum de 479 pàgines que devia pertànyer a la petita biblioteca del pare del poeta. El més probable, doncs, és que Foix fes les seves traduccions al català seguint el castellà i, tal vegada, també el francès.» (GUERRERO, *op. cit.*, ps. 39-40).

14. JOSEPH FLEQUER, *El canti de les llàgrimes* (llegenda bretona), núm. 203 (23 novembre 1907), p. 762; JOSEPH FLEQUER, *Llegenda oriental*, núm. 252 (31 octubre 1908), ps. 713-714; FLOR DE NEU, *De com la Mort esdevingué cega* (llegenda búlgara), núm. 267 (13 febrer 1909), ps. 119-120; JOSEPH DEL MAS, *Els cabrits y el llop* núm. 273 (27 març 1909), ps. 210-212; J. F., *En Pardal*, núm. 283 (5 juny 1909), ps. 379-380; J. F., *Els dos anells*, núm. 294 (28 agost 1909), ps. 552-554 i JOSEPH DEL MAS, *El moliner y la seva filla*, núm. 324 (26 març 1910), ps. 210-212.

15. FLOR DE NEU, *Aixequemnos de matí*, núm. 271 (13 març 1909), p. 181, JOSEPH MAS, *[Carta-crònica d'una festa acadèmica a Sarrià]*, núm. 302 (23 octubre 1909), ps. 678-679 i [Anònim], *Els reys a Sarrià*, núm. 314 (15 gener 1910), p. 56.

menor nombre, alguns textos que podríem dir-ne «de creació» en prosa¹⁶ o en vers.¹⁷

De tots aquests escrits, però, Foix només rememorava, en una entrevista del 1966, els textos en prosa:

«—Lo primero escrito, prosa o verso?

—Prosa; tendría trece años... Cuentos que publicaba en el “Patufet”; traducción de cuentos de Smith, también.»¹⁸

Paral·lelament a aquestes col·laboracions, Foix assajava aventures literàries de «major» volada. El 1906, per exemple, quan feia quart curs de batxillerat, llegí a un seu professor de literatura un sonet «dedicat a una noia del carrer Gran de Gràcia»,¹⁹ del qual només coneixem el primer quartet, que feia així:

«Gens no em desplaui el teu posat esquiui
ni el barret de gairell que et fa xalesta,
i si fins la mirada em sembla honesta,
quina cosa que tens que a mi em desdiu?»²⁰

A l'esmentada entrevista del 1966, Foix reconeixia que els primers versos els havia escrit als quinze anys (1908) i puntualitzava que es tractava de «sonetos ultraclásicos...».²¹ Els mateixos, probable-

16. Com a «Joseph Flequer», *El ceguet del violí*, núm. 107 (20 gener 1906), p. 36; *Claror de lluna*, núm. 157 (18 agost 1906), ps. 454-456; *Sol y pluja*, núm. 159 (1 setembre 1906), p. 548; *Un punt d'home*, núm. 162 (27 octubre 1906), ps. 680-683; *Faula astronòmica*, núm. 199 (26 octubre 1907), ps. 697-698 i *El gall del campanar*, núm. 233 (20 juny 1908), ps. 412-413; com a Isabel Foix y Mas (Flor de Neu), *Sense mare (quadret íntim)*, núm. 269 (27 febrer 1909), ps. 151-154; i com a «Joseph del Mas», *Els jocs dels infants*, núm. 271 (13 març 1909), ps. 187-188.

17. Com a «Joseph Flequer», *El caragol i la nina*, núm. 231 (6 juny 1908), ps. 374-375; *En Jaume cap a Mallorca*, núm. 234 (27 juny 1908), ps. 423-424; *Glosa*, núm. 236 (11 juliol 1908), p. 451; *Vora mar*, núm. 237 (18 juliol 1908), ps. 474-475; *L'escarbató y l'oruga*, núm. 281 (22 maig 1909), ps. 346-347 i, com a «Flor de Neu», *A la meua marruixa*, núm. 252 (31 octubre 1908), ps. 708-709.

18. José CRUSET, J. V. Foix: *Añoranza y razón en un mágico mundo irreal*, «La Vanguardia Española» (29 desembre 1966), p. 61.

19. DOMÈNECH & PANYELLA, *op. cit.*, p. 338

20. J. V. FOIX, [Nota autobiogràfica], «Oriflama» núm. 68 (gener 1968), p. 19; reproduïda a «Faig» núm. 22 (juny 1984), ps. 5-8.

21. José CRUSET, *op. cit.*, p. 61.

ment, que en la seva època d'estudiant universitari (1910-1912) havia llegit en públic:

«Recordem, amb melangia, els nostres versos llegits, a mitja veu, sota els claustres universitaris. Recordem, també, els petits torneigs poètics en els quals l'eloqüència castellana d'alguns companys obtenia èxits prolongats que humilaven els nostres pobres hendecasil·labs ausiasmarquians.»²²

«De tant en tant, provava d'escriure en prosa o en vers, i per a llegir en una vetllada, cap allà l'any 1911 va triar i corregir un aplec de poemes que duïen títols com és ara: *A una noia de Vallvidrera que, per a davallar a Barcelona, s'ha posat un cinturó vermell que era de sa mare.*»²³

El 1911 —el poeta té 18 anys— obre, segons sembla, un període en què la recerca en l'àmbit de la creació literària és un reflex de la recerca i de la construcció del propi jo, o si més no així ho deixà reflectit el poeta en una anotació d'un dels seus diaris, del 22 de març d'aquell any:

«Per a ésser un mateix, cal desprendre's de molt; quan te sembla haver-ho aconseguit, t'adones que no resta res, que vas despullat, i observes que els ignorants i els empírics, bons grimpadors, i "vius" a llur manera, cimegen. Aleshores ens decidim a escriure, que és una de les formes d'estagnació o d'ajeuress amb pretensions de sobirà. O fem versos que el cor ens diu que no llegirà ningú o que potser no entendran aquells en els quals confiem.»²⁴

A partir d'ara, doncs, els poemes enceten un període (que arribarà fins al 1917) singularitzat per dos fets que permeten suposar l'assoliment d'una primera i provisional maduresa literària: l'ulte-

22. «La Publicitat» (12 gener 1929), p. 4; reproduït a DOMÈNECH & PANYELLA, *op. cit.*, p. 33.

23. J. V. FOIX, *Nota autobiogràfica*, p. 19. El poema que cita Foix, cal identificar-lo amb *El cinyell*, publicat a l'*Almanac de La Revista, 1918* (Barcelona, Publicacions de «La Revista», 1918); recollit a *OP*, ps. 593-594 i 802-803.

24. Integrada a *Catalans de 1918* (Barcelona, Edicions 62, 1965), ps. 19-20; recollida a la primera edició de *OC2*, p. 238 i traslladada després a *OC4*, p. 184.

rior aprofitament de textos —o d'embrions de textos— d'aquesta època per a la seva publicació en moments posteriors i la comparació de la pròpia veu amb la dels poetes moderns del nou-cents. Així, del 1913, quan Foix té 20 anys, són els poemes més antics que el poeta aprofitarà més endavant per convertir en lletra impresa:²⁵ uns forniran la base per alguns dels que havien de sortir dins *Sol, i de dol*, el 1947:

«[...] dins el mes vinent sortirà un recull meu de sonets de totes les èpoques, dins la mateixa col·lecció dels altres dos i amb la mateixa presentació tipogràfica. Hi van compresos sonets de l'any '13, '18, '19, '20, '22, '25 i quatre o cinc que he escrit per donar unitat al llibre.»²⁶

altres constituïran material important per al *Diari 1918*: segons explicà Foix a les «Noves raons de l'autor» de *Del «Diari 1918»*,²⁷ alguns dels textos d'aquest *Diari* havien estat escrits o esbossats durant els anys 1913-14 i 1916-19; uns altres, finalment, triats per Joaquim Folguera,²⁸ apareixeran a «La Revista» el 1917 i el 1918 i a l'*Almanac de La Revista* per a 1918:

«En Folguera m'ha dit que volia que li portés uns versos meus que sap que guardo, inèdits. —Són provatures de l'any tretze, i potser no paguen la feina de compondre'ls, he respost.»²⁹

25. Amb altres de circumstancials que bandejarà: «[...] una fadrineta a la qual vaig dedicar uns versets dominicals.» (anotació del 3 de juny de 1917 dins *Catalans...*, p. 39; OC2¹, p. 256 i després OC4, p. 199).

26. Carta de Foix a Joan L. Gili del 23 de novembre de 1938; reproduïda a GUERRERO, *op. cit.*, ps. 323-325, la cita és a la p. 324. Aquestes dates, tanmateix, no concorden amb les del «Descàrrec» que introduïa el llibre: «Lent, aquest llibre recull els sonets que l'autor escriví el 1913, el 1916, el 1918-1923 i el 1927.» (J. V. FOIX, *Sol, i de dol* (Barcelona, L'Amic de les Arts, 1936 [1947]), p. 7; OC1, p. 33; OP, p. 69).

27. Barcelona, Joaquim Horta, 1956, p. 19; reproduït a OC2¹, ps. 101-102 [OC2², ps. 93-94] i a OP, p. 187.

28. José CRUSET, *op. cit.*, p. 61 i MANENT, *op. cit.*, p. 15.

29. Anotació del 10 d'abril de 1917 integrada a *Catalans...*, ps. 67-68; OC2¹, p. 281 i després OC4, p. 221. Els poemes en qüestió són: *Dues tardes*, núm. 51 (novembre 1917), ps. 391-2; *Dansa, Fumarella de Bòbila, Sitges i Poema de paravent*, «La Revista» núm. 60 (març 1918), ps. 89-90 i *El cinyell* dins *Almanac de La Revista, 1918* (Barcelona, Publicacions de «La Revista», 1918); recollits a OP, ps. 591-597.

En una anotació del mateix diari, la del 8 de gener del 1918, publicada el 1956, sembla corroborar les primeres dates: «A En Carbonell, tan aristocràticament clenxat, li han interessat, maliciosament, les notes del 13 i del 14, on descriu, en abonyegada prosa, la meua estada al poble de Torà».³⁰

També d'aquest període és la lectura atenta i profunda dels textos dels nous poetes i la comparació amb els propis, no només per aprendre'n, sinó també per tenir coneixement de les tendències que representen i discernir fins a quin punt les seves provatures s'hi adequen. Amb Carles Riba, el 1915:

«En arribant a casa me'n sabia [poemes de Carles Riba], a trossos, de memòria i, en comparar-los amb els versos que he escrit, els meus m'han semblat incoherents en el concepte i molt singulars en llur expressió formal. Però m'ha pres una estranya dolçor. He pensat que en faria de nous i que els refaria perquè cal anar de millor en millor i el poeta és, malgrat ell mateix, el gran responsable.»³¹

amb Ventura Gassol, el 1916:

«[...] hem parlat dels seus versos [de Ventura Gassol] i dels meus assaigs poemàtics en prosa breu, que En Gassol sosté que escric per art de bruixeria. Ha vingut a dir que ell era un romàntic que s'esforçava a aparentar clàssic, i jo un clàssic que delia per embrossar mots i imatges originalment freds i pelats. [...] N'hem recitat fragments, de tornada; més els meus companys que jo, que no recordo ni els meus [...]»³²

o amb Josep Carner, el 1917:

«Duia, [...], uns versos de Josep Carner, i els hi he llegits. M'ha parlat d'aquest poeta —[...]— amb tanta d'eloqüència, [...], que no he gosat comentar-los. Jo erro per altres senders, i el meu dir foreja per mars

30. J. V. FOIX, «Regirant llibres i papers...», «El Pont» núm. 2 (1956), p. 43; reproduït dins *L'obra de Josep Carner* (Barcelona, Selecta, 1959), p. 239; dins *Catalans...*, p. 54; OC2¹, p. 269 i després OC4, p. 211.

31. Anotació del 9 de juny de 1915 integrada a *Catalans...*, p. 78; OC2¹, p. 291 i després OC4, p. 229.

32. Anotació del 3 de setembre de 1916 integrada a *Catalans...*, ps. 48-49 i 50; OC2¹, ps. 264-265 i 266; després OC4, ps. 207 i 208.

sovint ombrívols i d'oratjoses blavors. Cobejo llibertats i em moc, commogut, per contradades ambigües; [...]»³³

De fet, dels textos literaris d'aquests dos «períodes» (1901-1910 i 1911-1916), pràcticament només n'ha quedat testimoni dels del primer, publicats a «En Patufet»; dels del segon, que probablement haurien resultat més interessants per a l'estudi de la prehistòria poètica foixiana, tan sols hi ha constància segura dels publicats el 1917-1918 a «La Revista». D'aquells textos d'aquest segon cicle que van anar a parar a *Sol, i de dol* i al *Diari 1918*, Foix no va deixar-ne prou dades com per a identificar-los amb certesa i, cas que ho hagués fet, les versions recollides en aquests volums són massa posteriors a les dates en què suposadament van ser escrites (1913-1916) com per pensar que no van patir una revisió més o menys profunda i, per tant, caldria relacionar els seus trets amb un moment acostat al de la publicació més que no pas al de l'escriptura. Prova d'això és el fet que cap dels textos publicats d'aquest període no van ser inclosos pel poeta en els volums posteriors.

Les coincidències, doncs, que s'han volgut trobar entre aquests textos i els que conformen l'obra posterior del poeta semblen purament circumstancials: no fa l'efecte, en tot cas, que el seu estudi pugui oferir llum nova sobre el gruix de l'obra del poeta, diferentment com s'esdevé amb altres autors.³⁴ Ara: com que els escrits són coetanis de les primeres pàgines del *dietari*, tenen el valor documental d'ajudar a fer-nos una idea del to i l'estil amb què aquelles pàgines podien estar escrites.³⁵

33. Anotació del 5 d'abril de 1917 integrada a *Catalans...*, p. 51; *OC2*¹, p. 267; *OC4*, p. 209.

34. Pensem, per exemple, en Carles Riba, el qual, per aquesta època (1910), guanyava els Jocs Florals de Girona, presidits per tot un Ors, amb una *Ècloga* renaixentista que el connectava, ja des d'aquest moment, amb la més pura ortodòxia noucentista. V. Carles RIBA BRACONS, *Papers de joventut* (Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat, 1987), ps. 96-101.

35. Joan Colomines va publicar el facsímil d'una d'aquestes pàgines del diari, corresponent al 26 d'abril del 1911 a «Poemes» núm. 7 (estiu 1964), p. iv (V. el contingut transcrit de la pàgina a Joaquim MOLAS, *Sobre els dietaris de J. V. Foix* dins *Obra crítica / 1* (Barcelona, Edicions 62, 1995), p. 435; versió corregida de *Notes sobre els dietaris de J. V. Foix*, dins AA. DD., *Cinc aproximacions a la cultura catalana del segle xx: Miró, Picasso, Mompou, Riba, Foix* (Barcelona, Diputació, 1995), p. 102).

Efectivament, amb un esforç important per part del lector, en alguns dels escrits de «En Patufet» entreveiem «un remot precedent»,³⁶ agafat pels pèls, d'algunes de les maneres de fer del poeta (un sentit gairebé espartà de la disciplina), així com de tècniques (la forma de paràbola de moltes proses del *Diari 1918* o l'ús del vers alexandrí) i motius (el personatge de l'Anneta, el tema dels jocs dels infants o el de les disfresses) que apareixeran en els poemes posteriors.

Els textos presentats aquí s'ordenen cronològicament dins cadascun dels tres grups en què he cregut convenient de classificar-los (traduccions, rondalles i llegendes populars, i textos «de creació») i són transcrits exactament com van aparèixer publicats a «En Patufet» (entre 1905 i 1910).

JOAN R. VENY-MESQUIDA

TEXTOS

1. Traduccions

[1]
LA PEDRA

(Del francès)

Un home rich se posà a barallar ab un pobre jornalier; en el fort del combat, li tirà una pedra. El pobre la recullí y la posà en el sach que solia dur al coll. «Vindrà temps, pensà entre sí, en que jo podré venjar-me de mon enemich».

El rich, reduit a la pobresa per son orgull, sa gaudularía y sos mals gastos, passà un día plè d'estreps davant la cabanya del pobre.

Aquet corregué a buscar la pedra per tirar-la sobre l'infortunat; mes per una sobtada reflexió, amagant la pedra digué: «No, ja veig en

36. GUERRERO, *op. cit.*, p. 40.

aquet moment que no es necessari venjarse jamay de son enemich; car, si ell es rich y poderós, es una bogeria, y si es desgraciat una bestiesa. Aixís, en l'un y l'altre cas, la venjansa es sempre indigna d'un home de be y d'un cristià».

Per la trad., Joseph Foix y Mas
(núm. 195, 28 octubre 1907, p. 629)

[2]

LES ABELLES Y LES ROSES

Volia l'Albert un día cullir una rosa, mes les punxantes espines el picaren, sentintse lleument ferit. Una altra vegada volent tastar la mel d'un rusch, se vegé voltat d'abelles que l'omplien de picadures.

—¿Còm és, —digué a son pare— que les roses tan belles tinguin espines tan punxantes, y les abelles que fan una mel tan dolça, un fi-bló tan verinós?

—La sabiduría del Creador ho ha volgut aixís, respongué el pare, pera recordarte que moltes coses de la natura que son belles y dolces, poden perjudicar als noys poch prudents.

Flor de Neu
(núm. 268, 20 febrer 1909, p. 141)

[3]

LA GALLINA

Una pobra vella tenia una gallina que li ponía tots els dies un ou. No contentantse ab això, engreixà a la gallina creyent d'aquella manera obtenir dos o tres ous per día. Mes la sobreabundancia d'aliment posà a la gallina tan grassa que ben promte deixà de pondre. Acontentat sempre ab poca cosa, perque com diu molt bé l'adagi, *Qui tot ho vol, tot ho pert*.

Flor de Neu
(núm. 268, 20 febrer 1909, p. 141)

[4]

ELS CEPS DE VINYA⁽¹⁾

[Conte de Schmid]

Un hortolà havia plantat al voltant de la seva casa molts ceps de vinya que produïen fruits en abundància y quals branques y fulles cobrien la caseta per enter.

Aquets ceps excitaven l'enveja d'un vehí, qui anà a la nit a tallar les branques més hermoses creyent d'aquella manera perjudicar al hortolà.

Al día següent al matí, quan l'hortolà vegé lo que havia succeït, s'afligí en gran manera, car en aquell temps s'ignorava lo que la poda fa fructificar els ceps.

—Les llàgrimes me venen als ulls —deya'l jardiner— y fins sembla que'ls meus pobres ceps ploren al veures tan crudelment destruïts!

Mes ¡oh prodigi! Aquell mateix any els ceps produïren raimos més hermosos i en més cantitat que'ls anys anteriors. Aquest incident donà a l'hortolà la felís ideya de podar la vinya pera ferla més feconda.

Joseph del Mas

(núm. 269, 27 febrer 1909, ps. 156-157)

[5]

LA NOU

[Conte de Schmid]

Dos noys trobaren una nou dessota un arbre prop del seu poble.

—Es meva —deya l'Ignaci;— car soc jo qui primer l'he vista.

—No, que es meva —contestà en Ramón;— porque jo l'he cullit de terra.

—Jo vos posaré d'acort —digué un noy més gran que passava per allí.

Se posà en mitg dels mal-avinguts companys, partí la nou y digué:

(1) Aquest text i el següent, presentats sota el títol *Contes de Schmid*, són dedicats «A n'en Valentí Castanys».

Una d'aquestes closques pertany al qui primer vegé la nou; l'altra, al que l'ha recullit. En quant a l'admetlla, me la quedo jo, en paga la sentència que acabo de donar.

Joseph del Mas
(núm. 269, 27 febrer 1909, ps. 156-157)

[6]

ELS RAIGS DE SOL Y LA PLUJA⁽²⁾

[Conte de Schmid]

Oh si'l sol podés brillar sempre! deia l'Agneta un día que plovia a bots y a barrals. Prompte quedà satisfeta. Durant mesos y mesos no aparegué ni'l més petit tros d'horitzó. Una llarga sequetat causà les més grans desgracies. Les flors del jardí de l'Agneta, no tardaren a secarse y'l llí qual cullita esperava ab gran desitg, apenes havia crescut lo llarg d'un dit.

—Ara veus, filla meva —li digué sa mare— que la pluja es tan necessaria com el bon temps. Rès ho seria per nosaltres, el no tenir més que dies felissos y serens. Pera arribar a la virtut es necessari haver passat per la tristesa y l'aflicció.

Joseph del Mas
(núm. 272, 20 març 1909, p. 196)

[7]

L'HERMITÀ

[Conte de Schmid]

Un príncep, orgullós de sa hermosura, no menys que de ses riqueses y dignitat, anà un dia a cassar en una encontrada solitaria en mitg de montanyes. Observà un vell hermità, qui, assegut davant la seva celda, contemplava un crani humà, ab molta gravetat.

(2) Aquest text i el següent, presentats sota el títol *Contes de Schmid*, són dedicats «A l'Agustí Illa».

El príncep, acostantse al vell, li digué ab tó de mofa: —Bon home, ¿per què considerèu aquet cap mort ab tanta atenció y què es lo que pretenèu descobrir en ell?

L'hermità li respongué ab molta serietat: —Es que voldria saber si es el crani d'un príncep, o d'un pobre, y no puch desxifrarho de cap manera.

Joseph del Mas
(núm. 272, 20 març 1909, p. 196)

[8]

ELS QUATRE ELEMENTS

[Conte de Schmid]

—Vuy ser jardiner, —deya l'Enrich quan tenia catorze anys, època en la qual es necessari escullir un ofici.— ¡Dèu esser ben agradable passar la vida entre les flors y son perfum!— Mes, poch temps après d'haver comensat l'aprenentatge, tornava a sa casa, queixantse de que hagués d'estar sempre arrossegantse per la terra.

Volgué després esser cassador. —Es entre'l vert ombriu, —deya— allí hont se dèu passar una vida excelent.— Ben prompte se'n cansà. No podia soportar l'aire, tantost humit, tantost fret, de la matina.

Se li ocorregué esser pescador. —Vogar sobre l'aigua neta y clara, en una lleugera barca, sense fadigarse pera rès, treyent de l'aigua xarxes plenes de peixos, ¡ha de ser lo millor del món!— Aviat li passà l'alegria. —Es un negoci mullat; no'm convé l'aigua, de cap de les maneres.

Optà, en fi, per cuiner. —¡Aquest sí que es mon ofici! L'hortelà, el cassador y el pescador, estàn obligats a oferirli llurs productes no faltantli jamay bons aliments.— Poc temps après retornava a sa casa, dient que'l nou ofici ja li plauria si no fos el foch, ¡aquell foch, que sembla vulgui abusarlo!

Allavors son pare li digué severament: —Tu no estas content en lloch. Tot lo que't plau en un principi, te desagrada després. Si no pots soportar cap dels quatre elements, terra, aire, aigua y foch, retí-

rat d'aquet món, si es que no vols servir d'estorb. Per de prompte, acaba l'aprenentatge del ofici darrer, que voluntariament has escullit tu mateix.

Joseph del Mas
(núm. 307, 27 novembre 1909, ps. 757-758)

[9]

LA PRESUMIDA
[Conte de Schmid]

Elegantment vestida, per esser diumenge, sortia de sa casa l'Antonietta.

—¡Oh, que hermosa y delicada! ¡Quina frescor y quin esclat!—
deya un foraster, qui platicava ab un conegut vehí.

L'Antonietta li feu una cerimoniosa reverencia y li remercià son compliment.

Mes els dos homes, posantse a riure, li digueren:

—No es pas a tu, petita vanitosa, a qui dediquem aquestes alabances, sino a n'aquesta rosa que portes en ton pit, porque, certament, es la primera que veyem aquest any.

Joseph del Mas
(núm. 308, 4 desembre 1909, p. 771)

[10]

LES ESPIGUES
[Conte de Schmid]

Un pagès, acompanyat del seu fill, anà un dia a visitar el seu camp pera veure si'l gra tardaria gaire a ésser madur.

—Miri, pare,— li digué l'infant, sens experiencia, —miri com algunes d'aquestes tiges de blat tenen llur cap dret y alt: deuen ésser les millors; y aquestes altres, que s'abaixen fins a terra, son, segurament, les que valen menys.

El pare cullí algunes espigues y digué:

—Observa un moment, fill meu: aquesta espiga que's mostrava tan greu y ufana, es completament buida; al contrari, aquella que s'inclinava ab tanta modestia, arrossegantse quasi per terra, està plena dels grans més hermosos. Això t'ensenya que moltes vegades aquell que's mostra altiu y arrogant està sovint mancat d'esperit y de cor.

Joseph del Mas
(núm. 308, 4 desembre 1909, p. 771)

[11]

LES MOSQUES I LES ARANYES

[Conte de Schmid]

A n'en J. Serra y Solà

—¿A quin objecte devia criar Deu les mosques y les aranyes? —frequentment deya un jove príncep. —Semblants insectes no son de cap manera útils als homes, y, si jo podés, els faria desaparèixer de la terra.

Aquest príncep se vegé un jorn obligat, durant la guerra, a fugir davant l'enemich. Trobantse molt fadigat, se posà dessota un arbre enmitg del bosch, no tardant a agafar el sòn. Fou descobert per un soldat enemich, qui, sabre en mà, se li acostà dolsament a fi d'assassinar-lo. En aquet moment, una mosca, posàntseli damunt una galta, li donà tan forta picada que'l despertà. Ràpidament aixencantse, desveninà l'espasa y feu fugir més que depressa al soldat.

D'allà anà el príncep a amagarse a una cova del mateix bosch. Durant la nit una aranya extengué sa tela en l'obertura. Dos soldats enemichs que anaven en busca del príncep fugitiu, passaren al matí davant la gruta, y el príncep oí sa conversa:

—Esguarda,— deya un d'ells —sens dubte s'haurà amagat aquí.

—No,— respongué l'altre —car al entrar no podia menys de desfer aquesta terenyina.

Quan hagueren marxat, el príncep digué, ab emoció, aixencat les mans vers el cel:

—¡Oh Deu meu! ¡Quantes gracies haig de darvos! Ahir me salvareu la vida per medi d'una mosca, y avui me l'heu salvada, valentvos d'una aranya. Ara sí que veig ben be que rès es igual a la perfecció de vostres obres y a la sabiesa que les presideix.

Joseph del Mas
(núm. 309, 11 desembre 1909, p. 788)

[12]

EL PA

[Conte de Schmid]

En un temps de pobresa, un home rich feu reunir en sa casa els noys més necessitats de la població.

—¿Veyèu— els digué —aquet cistell plè de pans? N'hi hà un pera cada un de vosaltres, y tots els dies serà així, fins que Deu tinga a be enviarnos uns temps més propicis.

Els noys, dites aquestres paraules, se precipitaren sobre'l cistell y's disputaren qui tindria el pa més gros. Per últim se retiraren sens tan sols remerciar a llur benefactor.

Tan sols Fanny, nena quals vestiments, encar que senzills, eren molt nèt, restà allunyada, y prengué el pa més petit que havia restat al cistell, besà la mà del rich ab reconeixement y se'n anà ab tranquil·litat a sa casa.

Al dia següent no's mostraren els noys més discrets, y a la pobra Fanny li tocà un pa la meitat més petits que als altres. Mes quan, de retorn a la casa de sos pares, la seva mare, qui allavors se trobava malalta, partí el pa, se'n escapà una quantitat de monedes de bona plata.

La mare restà admirada.

—Torna desseguit aquet diner a son amo,— digué a sa filla —car es, sens dubte, per descuit el que's trobi en aquet pa.

Fanny obeí. Mes l'home benefactor refusà recobrarlo.

—No es per equivocació —digué— el que aquet diner se trobi dintre'l pa, perque expressament jo he fet posarli pera recompensarte. Síes sempre tan fàcil d'acontentar, volguda nena; perque el que prefe-

reix quedar-se el pa més petit que disputar per haver el més gros, porta sempre una benedicció a casa.

Joseph del Mas
(núm. 313, 8 gener 1910, ps. 40-41)

[13]

LES NOUS DAURADES
[Conte de Schmid]

A la vetlla de Nadal, una colla de noys s'havien reunit al voltant de l'arbre que les famílies alemanyes, aixís com nosaltres el pessebre, solem guarnir en aquet dia per a divertiment de la quitxalla y pera conmemorar, de certa manera, el naixement del Redemptor del món.

Com que estava illuminat per tots costats, se veyen ses branques verdes carregades de tota mena de dolços y joguines. Unes nous daurades fixaven, sobre tot, l'atenció den Peret, qui desitjava tenirles.

La mare, al saberlo, li digué:

— Aquestes nous han sigut posades aquí tan sols pera embelliment de l'arbre; si tens desitg de menjarne, ja te'n donaré de les que cullim al nostre jardí. En Peret no feu cas d'aquestes advertencies, y, cridant com un desesperat, digué:

— Jo no les vuy aquelles nous morenes: vuy aquestes que tenen un color d'or tan bonich, car me sembla que han de tenir una atmetlla molt dolça.

La mare pensà que la millor manera de castigar-lo, fora dar compliment al seu desitg. Aixís es que li donà les nous daurades y repartí les altres morenes als demés noys.

Molt content quedà en Peret ab la possessió d'aquella fruita desitjada, apressurantse a trencarles. Mes ¡quina no fora la seva sorpresa quan vegé que eren completament buides!

Allavors digué'l seu pare:

— Aquestes nous eren tan sols per recreyar la vista, no per a ser menjades. Pera millor adornament de l'arbre, vaig engomar aquestes

closques de nou y vaig cobrirles d'oropell (or fals). Aprèn, donchs, d'aquesta lliadó, y recòrdat que hi hà un adagi que diu: *Les apariències enganyen*.

Joseph del Mas
(núm. 314, 15 gener 1910, p. 52)

[14]

EL PAÍS SELVATGE
[Conte de Schmid]

Un pare y una mare, acompanyats dels seus dos fills, vivien en una illa solitaria en mitg del gran Occeà, hont havien estat llensats per un naufragi. Arrels y herbes eren sos únichs aliments, y una cova entre les roques la seva habitació.

Els noys no tenien ni la més petita idea de la seva arribada en aquella illa selvatge ni coneixien res del continent. No coneixien tampoc el pà, la llet, les fruites y totes aquelles coses que's troben al món, per ells desconegut.

Veusaquí que un dia arribà a l'illa una barca conduída per quatre negres. Aquest acompanyament alegrà en gran manera als pares, car tingueren l'esperansa d'esser lliurats d'aquella penosa situació. La barca era massa petita pera transportar tota la família a la vegada al continent: aixís es, que tan sols s'embarcà'l pare.

La mare y els noys ploraven al veurel marxar, mes ell els digué:

—No plorèu, car vindrà prompte a cercarvos.

Quan la barqueta vingué per segona volta se n'endugué a la mare, y els nois reprengueren el plor.

—No plorèu, que aviat ens veurem en una encontrada millor, —sa mare'ls digué.

Per últim, vingué la barca a cercar els noys. Tenien por d'aquells homes negres y tremolaven a la vista de l'aigua que'ls era necessari atravessar.

Mes ¡quina alegría quan vegeren a sos pares que'ls esperaven ab els brassos oberts y quan, un cop desembarcats, se trobaren a l'ombra d'una gran palmera; asseguts sobre l'herbey y tastant d'aquell pà, d'a-

quella mèl, d'aquelles fruites que tantes alabances havien sentit dirigirlos pels seus pares durant el forsat exil!

Allavors son pare, prenent la paraula, els digué:

—La nostra travessia desde la deserta illa a aquest bell país, pot y deu tenir per nosaltres una alta significació. Tots nosaltres, un dia tindrem de fer un viatge molt més llarch que aquet; mes es pera trobarnos al lloch de la felicitat eterna. La terra entera es una illa, aquest país hermós hont ara acabem de desembarcar, una imatge molt imperfecta del cel; y la travessia pel tempestuós Occeà, es la mort.

La barca que ens ha conduit aquí, recorda la caixa en què un jorn quatre homes vestits de negre han de portarnos. Així, quan soni l'hora de marxar del món, pera qualsevol de nosaltres, no tenim d'espantar-nos, car la mort es pera les ànimes virtuoses un pas, desde'l país selvatge, al cel dels benaventurats.

Joseph del Mas

(núm. 316, 29 gener 1910, ps. 84-86)

[15]

LES DIFRESSES

[Conte de Schmid]

Un senyor de posició donà, un dia un esplèndit banquet al que convidà a sos amichs més íntims. En havent dinat, entraren al menjador dues petites disfresses, d'una altura no passaria, de la d'un noy de cinch a sis anys. Representaven un senyor y una senyora del temps antich. El senyor portava un trajo de seda ricament brodat; una peruca enorme completament enpolvada y un engalonat capell a la mà. La dama vestia trajo de tafetà ab ornaments de plata; un bonich capell ornat de blanques plomes cubria el seu caparró y's ventava ab preciosíssim vano. Aquets personatges en miniatura se posaren a dansar ab gran lleugeresa y movent acompassadament els seus cossos. Tothom admirà la bellesa dels gentils infants dansaires.

Mes veusaquí que un vell oficial que's trobava entre'ls convidats, volent aclarir el misteri, agafà una poma de les moltes que hi havia da-

mund de la taula, en una argentada safata, y la tirà al bell mitg de la parella balladora. Instantàniament parà aquesta de ballar, y l'emperrucat senyor y la ben ornamentada dama, se precipitaren sobre la poma, se la disputaren ab furor, s'arrencaren mutuament les caretes, caigueren els luxosíssims trajos, y, enloch de jolius infants, aparegueren davant de la distingida concurrencia, les repugnants figures de dos ridiculíssims micos.

Tothom se posà a riure en gran manera; més el vell oficial digué greu y seriosament:

—Per més que'ls micos y els folls se disfressin ab els trajos més magnífichs, acaben sempre per ensenyar lo que son, cumplintse l'adagi de que *l'hàbit no fa'l monjo*.

Joseph del Mas
(núm. 317, 5 febrer 1910, p. 100)

[16]

EL CECH

[Conte de Schmid]

Apoiantse en un bastó, que al mateix temps li servia de guia, un pobre ceguet, jovenet encara, sortia de la iglesia y's dirigia lentament a sa casa. En Bieló, xicot de la seva edat y d'un caràcter maligne, cridantlo li digué en tò de mofa:

—¿Te jugues deu escuts a que jo corro més que tu?

—Accepto la juguesca —respongué'l ceguet— mes ab la condició que m'has de deixar escullir el lloch y l' hora.

En Bieló consentí, quedant, a proposta del cech, que a mitja nit marxarien pera veure quin dels dos arribaria primer a una determinada població veina.

A la darrera campanada de les dotze, els companys se posaren en marxa. La nit era fosca com gola de llop y el fret que feya era terrible.

El camí atravessava una espessa boscuria. El ceguet, que tenia per una mateixa cosa el dia y la nit, arribà al lloch abans de l'eixida del sol, mentres que'l burleta den Bieló, perdut per dintre'l bosch, tantost topava ab un tronch d'un arbre, com, havent entrabancat ab una arrel,

se deixava caure. Aixís es que arribà a la població tres hores més tart que'l seu company.

No cal dir que de retorn al seu poble, fou obligat a pagar els dèu escuts entre la riota dels seus amichs y demés gent coneguda, que s'admiraven d'una llissó tan ben donada.

Joseph del Mas
(núm. 319, 19 febrer 1910, p. 134)

2. Rondalles i llegendes populars

[17]

EL CANTI DE LES LLÀGRIMES

[Llegenda bretona]

En certs indrets de la Bretanya hi hà la creencia de que durant la vetlla del Dia dels Morts surten els difunts de les seves tombes formant una mena de professó que recorre'ls camins del terme.

Y diu que una vegada, una dona que havia perdut la filla y no se sabia consolar de la perdua, va anar a esperar la professó dels morts en una reblincola de camí.

Tota arrupideta, tota amagadeta, al sonar les dotze de la nit va veure la bona dona que la professó dels difunts sortia del cementiri, aclarintse'l camí ab els llums que'ls havien encès els vius damunt de les tombes.

Tota amagadeta, tota arrupideta, va esperar que'l cap de la professó passés pel seu davant, ab la esperança de veure a la filla... Però comensen a passar morts y més morts y la filla may acabava d'arribar.

Y la bona dona, tota arrupideta, tota amagadeta, plorava amargament y comensava a perdre les esperances de veure la filla morta.

Per fi, a la cua de tota la professó, va veure una noyeta tota cansada, tota suada, que duya un gran canti a coll. Y ja no va estar amagadeta ni arrupideta la bona dona, sinó que, reconeixent en la noyeta del canti a la seva filla, va avensar cap a n'ella y li va dir:

—¡Filla del cor! ¿Còm es que has trigat tant?

Y la filla va respondre:

—¡Ay, mare meva! Es que haig de dur aquest canti, que pesa molt.

—Y ¿què hi hà en aquet canti?

—Les llàgrimes que vos plorèu. Y com més dies passen, més feixuch es el pès del canti...

Y l'espectre de la filla's va fondre.

Aquesta llegenda, com totes les llegendes, es basada en la fantasia, però fixeuvos en una cosa: y es que, ab tot y ser molt fantàstica, porta a dins una veritat molt fonda, que'ns diu l'amor que senten les mares pels seus fills.

¡Pobres mares, les que n'han perdut algún! ¿No ho trobèu vosaltres?

Joseph Flequer

(núm. 203, 23 novembre 1907, p. 762)

[18]

LLEGENDA ORIENTAL

Una vegada era un rey que va volerse venjar del seu enemich y el va matar en mitg d'una plana. Y va dir el rey:

—Aquesta plana hont t'he matat es maleida. Que may més ningú hi sembri rès; que may més els aucells hi cantin; que sigui tota ella coberta de sal.

Va passar temps. Ab les pluges la sal se va fondre y els rius varen durla al mar; les plantes folles varen créixer en la plana y els aucells varen tornar-hi a refilar els seus cants.

Després noves pluges varen descalsar la terra que cobria'l cos mort del enemich del rey. Y el crani, buyt, va servir de test a una rosella que va créixer ufanosa, treyant el cap, vermell com gota de sanch, per la conca negra d'un dels ulls.

El rei, passant per la plana, va veure la taca sanchnosa de la rosella sortint del cap de mort y va mormolar:

—Volentme oposar a la voluntat de Deu, vaig maleir aquesta plana y vaig voler que may més s'hi vegés ombra de vida. Y la vida, malgrat el meu voler, ha sortit de dintre mateix de la mort. ¡Que Deu sía lloat!

Y el monarca va penedir-se y va confessar la seva mesquinesa davant de Deu.

J. Flequer
(núm. 252, 31 octubre 1908, ps. 713-714)

[19]

DE COM LA MORT ESDEVINGUÉ CEGA
[Llegenda búlgara]

Envià Deu un dia la Mort a la terra pera que s'emportés l'ànima d'un pobre home carregat de família. Al entrar a la casa del malalt, la Mort saludà a tothom ab gran amabilitat.

—Que Deu vos dongui bona nit —respongueren aquella bona gent.

La mare manà a sos fills que servissin de la millor manera al visitant.

—Deixèu, —digué la Mort:— no desitjo rès; vinch tan sols a buscar l'ànima del teu marit per a portarla a la presència de Deu.

A aquestes paraules, la dòna y els noys se posaren a plorar.

—Si mon marit, si nostre pare mor, ¿qui ens alimentarà? ¿ab què ens vestirem? Cap de nosaltres està en edat de treballar y de guanyar-se la vida.

La Mort, compadida, se despedí y se'n anà.

Mes Deu, cridantla davant d'ell, li digué:

—¿Hont es l'ànima del pobre per qui t'he enviat a la terra?

—Senyor, —respongué la Mort:— me sembla que fora molt millor que m'emportés l'ànima d'algun dels seus fills; son encara molt petits y cap d'ells se troba en condicions de treballar.

—Vés,—digué el Senyor,— pren una pedra del fons del mar i pòrtamela desseguit.

La Mort portà la pedra demanada. Deu digué llavors:

—Parteix aquesta pedra y esguarda lo que hi hà dins.

La Mort partí la pedra en dues parts y en sortí un cuch.

—Acòstat— replicà Deu.

La Mort obeí, tota tremolosa.

—¿Qui hà creat aquesta pedra?

—Sou Vos— digué ella.

—Qui ha donat la vida a n'aquet cuch y qui l'ha alimentat en aquesta pedra al fons del mar?

—També Vos, Senyor.

—Si he donat vida y he alimentat a n'aquet miserable cuch al fons del mar, —proseguí Deu ab veu severa— ¿no seré jo mestre y senyor de l'home?

La Mort enmudí.

—Desobedienta, seràs cega, pera que no vegis si els homes son vells o joves, rics o pobres. Seràs muda pera que no parlis y els homes no't reconeugin ab la veu. Seràs invisible pera que no s'apartin de ta presencia. En fi, seràs impietable, y aixís no't deixaràs sorprendre per les humanes súpliques.

Y aixís dient, Deu tocà a la Mort, que desd'aquell moment esdevingué cega, sorda, silenciosa, invisible y impietable.

Flor de Neu

(núm. 267, 13 febrer 1909, ps. 119-120)

[20]

ELS CABRITS Y EL LLOP

[Rondalla popular]

Hi havia una cabra vella que tenia set cabrits, que se'ls estimava com tota mare estima als seus fillets. Un día's vegé en la necessitat d'anar al bosch pera buscar aliment, y cridant al seu redós als set fillets, els digué:

—Mirèu, fills meus: jo ara me'n tinch d'anar al bosch; tingueu molt de compte ab el llop, perquè si per desgracia entrés, se us menjava a tots d'un cop. Potser que pera mellor enganyarvos se disfreci; però ben prompte'l coneixerèu per les seves potes negres y sa veu enrogallada.

Els cabrits, tots obedients, varen dir:

—No temèu, bona mareta, que nosaltres ja vigilarem que'l llop no'ns enganyi.

La cabra confiada se n'anà.

Mes tot just feya mitja hora escassa que se n'havía anat, que senten trucar a la porta y una veu ronca que'ls deya:

—Obriu, fills meus; soch la vostra mare que us porta un bocí de vianda pera cada un de vosaltres.

Però'ls cabrits conegueren per la veu, que'l que'ls parlava no era altre que'l mateix llop.

—No volem obrirte— li varen dir; —tu no ets la nostra mareta, que la veu la té agradable y dolça, mentre la teva es aspra y ronca; tu ets el llop.

Llavors el llop, veyentse atrapat, se n'anà de dret a casa un ouaire y comprà dues dotzenes d'ous, menjàntse'ls crusos allí mateix pera afinarse més la veu y fer més fàcil l'engany.

Se n'anà altra volta a casa els cabrits y trucant a la porta els digué:

—Obriu, fills meus; soch la vostra mareta, que us porta un bocí de vianda pera cada un de vosaltres.

Però'l badoch de llop havia tret sa negra pota damunt la finestra, y'ls cabrits que la veieren varen dir:

—No t'obrim; la nostra mare no té una pota tan negra: tu ets el llop.

El llop, veyentse atrapat per segona vegada, se n'anà a câl forner y li va dir:

—Mirèu, bon home, m'he fet mal en el peu y necessito untàrmel ab pasta..

Es clar, com que era'l llop qui li deya, ho feu a cuita-corrents.

Després se n'anà a trobar el moliner:

—Tirèume farina daumnt la pota y Deu vos ho pagarà.

El moliner pensà: —El llop ne porta alguna de cap, dèu voler enganyar a n'algú.— Y com que l'oí ab aquella veu tan dolça, fins s'atreví a negarli; mes allavors aquet li digué:

—Si no ho fas, te menjó.

El moliner, tot espantat, va per lo que li demanava.

El llop anà a trucar per tercera vegada a la porta y digué:

—Fills meus, obriu; soch la vostra mareta que us porta un bocí de vianda pera cada un de vosaltres.

Els cabrits digueren a chor:

—Ensenyens les potes, o sino, no ho creyem.

El llop els va ensenyar la pota, y com que era tota blanca el varen deixar entrar.

¡Podèu comptar quin sust tingueren al vèurel! Tots corregheren a amagarse.

Però el llop els va trobar a tots y se'ls va menjar sense compliments. L'únich que s'escapà fou el patufet de la colla, que estava amagat dintre un armari.

Quan el llop estigué satisfet, se n'anà sota d'un arbre y s'adormí. A la poca estona tornà la cabra del bosch, y ¡podèu comptar quin espectacle més horrible se li presentà davant dels ulls! Tot estava en complet desordre. Buscà als seus fills, y, no trobantlos, fou presa d'un gran dolor. Per últim oí una veueta que deya:

—Mareta meva, estich amagat al armari.

El tregué d'allí, y el cabridet li contà, punt per punt, tot lo que havia passat.. ¡Podèu comptar el desesper de la pobra cabreta! Tota esverada sortí a fòra el camp, y descansant a sota d'un arbre va veure al causant de tanta desgracia. Mes veusaquí que examinantlo per tots costats, l'observadora mare va veure que quelcom se removía per la panxa del llop.

—¿Potser seràn els meus fills que encar tenen vida? ¡Oh! si aixís fos, ¡y que gran fóra la meva alegria!

Feu anar a buscar unes estisores, agulla y fil pel cabridet, obrí el ventre del llop, y d'un a un anaren sortint els pobrets animalons.

Després manà que anessin a buscar pedres, y ab elles ompliren el ventre del llop, li cosiren, y a hores d'ara no se n'hauría adonat si no hagués sigut que al dirigir-se cap a un pou pera beure aigua, sentí el catacrich-catacrech de les pedres, lo que li feu endevinar l'engany. Llavors pensà en la venjansa, mes al acostarse pera beure aigua, el pes de les pedres l'arrossegà y el feu caure a dins del pou, y com que no sabia de nedar, s'ofegà, trobant en el pecat la penitencia.

Explicat per en
Joseph Foix y Mas
(núm. 273, 27 març 1909, ps. 210-212)

[21]

EN PARDAL

[Rondalla popular]

A les patufistes del col·legi de Sant Vicens de Paul

Ja fa molt temps que en un lloch molt retirat de l'alta montanya catalana, hi vivia un pobre home, per renom en Pardal, que's vegé en la necessitat de vendre els seus productes a ciutat, per molt poch preu, a un metge.

Quan el llenyataire arribà a càl metge, aquet se trobava precisament dinant.

Al veure en Pardal lo molt bé que's tractava, li entraren desitjos de ferse metge, demanant el seu parer a l'altre.

Aquet li va dir:

—Primer de tot, comprèu un abecedari d'aquets que a la primera pàgina hi hà un gall pintat; venèu tots els utensilis de llenyataire, y ab el producte obtingut comprèusen vestits y lo que fa falta a un metge; per últim, feu posar damunt la porta de vostra casa un cartell que digui: «Jo soch el doctor que tot ho sab».

En Pardal feu tot lo aconsellat pel metge. Feya un quant temps que practicava el seu nou ofici, quan robaren a un home molt rich de l'encontrada.

Li parlaven a n'aquet del doctor que tot ho sabia, y li donaren les senyes, assegurantli que ell sabria trobar el lloch hont havia posat el diner.

Manà el senyor enganxar el seu cotxe, y ab ell anà al poble del ex-lleneyataire, anant precisament a parar a casa d'aquest, preguntant si sabia hont vivia el doctor que ho sabia tot.

—Sí —contestà:— soch jo.

—Veni ab mí, donchs, y digueume hont es el diner que m'han robat.

—Ja ho crech que ho faré; però ab una condició: que ha de venir també la meva dona ab nosaltres.

El senyor consentí, y'ls tres pujaren al mateix cotxe.

Al arribar a casa el senyor, estava la taula parada, convidantlos a que l'acompanyessin en el diner, cosa que'ls dos acceptaren.

Al entrar el primer criat ab una plata, en Pardal, tocant ab el colze a la seva dòna que seya al seu costat, li digué:

—Mira, aquest es el primer; —volent dir que era el que portava el primer plat.

Mes el criat se pensà que volía dir:

—Aquest es el primer lladre.

Y com que certament ho era, tingué por, y digué als seus companys:

—El doctor ho ha descobert tot. ¡Ay pobres de nosaltres! Ha dit que jo era el primer dels que l'havien robat.

El segón no s'atrevia a entrar, però no tingué més remey. Y quan entrà, tocant ab el colze a la seva dòna, va dir el doctor:

—Aquet es el segón.

També aquet s'espantà y sortí de l'habitació a cuita-corrents.

Lo mateix succeí ab el tercer. Al entrar el quart ho feu ab plata tapada, y el senyor digué al doctor que dongués prova del seu art y que acertés lo que hi havia a sota.

Eren pardals.

El doctor mirà la plata, y no sabent què contestar, va dir:

—¡Ay, pobre Pardal!

Al oirho el senyor sorprès digué:

—¡Ho ha descobert! Aixís sabrà qui té'l meu diner.

El criat, que s'espantà molt, feu l'ullet al doctor pera que sortís a parlar ab ell.

Quan hagué sortit, els quatre li confessaren que ells eren els autors del robo; que li tornarien el diner y li donarien una bona quantitat, ab tal que's callés. Y li ensenyaren el lloch hont estava amagat.

En Pardal, satisfet, tornà a entrar, y li digué al senyor:

—Mirèu, ara registraré el meu llibre ahont estàn amagats els diners.

El quint criat s'havia amagat darrera uns cortinatges pera escoltar si'l doctor sabia quelcom més.

Aquet mirava l'abecedari en busca del gall. Com que trigava a trobarlo, va dir:

—Estàs dins, y tens de sortir.

El criat, creyentse aludit, sortí de l'amagatall, y digué:

—¡Aquest home es un sabi! Ho sab tot.

En Pardal ensenyà al senyor ahont era el diner robat, mes no li digué qui ho havia fet; y d'aquesta manera rebé recompensa, no sols del senyor, sino dels criats, fentse desde llavors l'home més cèlebre de l'època.

Això sí: els criats varen jurar (y complir) que no farien cap més malifeta.

Explicada per J. F.
(núm. 283, 5 juny 1909, ps. 379-380)

[22]

ELS DOS ANELLS
[Rondalla popular]

A l'amiga Flora

Era una mare que tenia dos fills molt hermosos y obedients a la vegada.

Com que era pobra y havia de treballar molt, s'havia posat greument malalta, fins que un dia entregà la seva ànima a Deu, deixant als dos germans abandonats y quasi sens vestits pera lliurarse dels frets intensíssims d'aquella hivernada.

Agenollats davant el cadavre de la seva mare, demanaven a la Verge que'ls ajudés en tan penosa situació, quan aparegué una senyora molt bella que'ls hi digué:

—No plorèu, mos petits amichs. Haveu tingut la desgracia de perdre a la vostra mare, mes Deu, atenent les vostres súpliques, m'envia a que us fassi entrega a cada un de vosaltres d'una d'aquestes caixetes. Guardeula be, y sempre que desitgèu alguna cosa, obriula y poseuvos l'anell que trobarèu dins, ab la seguretat de que seràn atesos vostres desitjos. Una sola condició us imposito, y es, que cada cop que volguèu ferne ús, heu de dir aquestes paraules: ¡Mare meva!

Esdevingué que un dels dos germans, l'Edmond, que era d'un caràcter emprendedor, digué a n'en Roderich, més petit que ell:

—Mira, car germà: la vida aquí es molt trista; necessito més espai, més moviment. Me'n vaig a córrer món. Adeu, germà. ¿Qui sab si ens tornarem a veure?

En Roderich feu tots els possibles pera fer deisitir al seu germà dels seus propòsits. Mes tot en và.

Acompanyat d'un gran nombre de criats luxosament habillats y d'un gran contingent d'escuders muntats en braus corcers, partí l'Edmond de sa casa.

Els cristians feya temps que lluitaven contra'ls moros, y l'Edmond, desitjós d'aventures, s'uní al exèrcit d'un vehí cristià, hont se distingí prompte per la seva temeritat.

El rei l'omplenà d'honors y recompenses, de tal manera que al acabar la guerra era un dels cavallers més rics d'aquella cort.

Succeí que'l rey, pres d'una greu malaltia ocasionada per les molesties de la guerra, morí, deixant el trono sense successió. Reunits els cavallers, acordaren per unanimitat que ningú millor que l'Edmond podia esser objecte de tal distinció, donada la seva valerositat.

Ell, que no envejava altra cosa, acceptà la comanda. Mes un cop se vegé rodejat de vassalls que no feyen altra cosa que satisferli els desitjos més insignificants, s'oblidà per complert de les advertencies de sa protectora.

Això feu que un dia fos derrotat en un combat pels moros.

Un altre dia, un rey vehí entrà a les seves terres y s'apoderà de varies de les més importants ciutats.

Més tart els nobles, aquells que li havien prestat vassallatge y que anaven a besarli la mà y l'omplenaven d'alabances, se conjuraren contra d'ell y tractaren de matarlo.

Sòrt que en aquell moment se recordà de l'advertencia, y, dirigint una mirada suplicant al seu anell, prorrumplí ab un ¡Mare meva! que partia el cor.

Al moment se vegé agafat per dos homes, que, per uns obscurs corredors, el portaren fòra de la ciutat hont tenia el seu palau, y el deixaren salvat en mitg d'una inmensa planura.

Vora seu vegé un cavall apariat.

Muntà en ell y marxà a galop, camps a travers, emprenent una cursa que durà dos dies llarchs, al fi dels quals se trobà davant d'un

poblet (que no era altre que el seu poble nadiu) hont el cavall oferí tanta resistència a l'avens, que'l fugitiu sobirà se vegé obligat a abandonar-lo.

Tan prompte ho hagué fet, el cavall desaparegué com per encant.

L'Edmond, abatut, s'assegué a l'ombra d'un gran arbre. A la poca estona d'esserhi, passà pel davant un home que, per la seva manera en el vestir, denotava estar en bona posició.

Al veure a un estranger ab tan rica vestidura, no poté menys de mostrar la seva admiració, y ¡quina no fou la seva sorpresa al reconèixer en ell al seu germà!

Aquell home era en Roderich, qui, més prudent que'l seu germà, s'havía quedat al poble a consolar al pròxim, aprofitant la bona sort que Deu li havia concedit.

Conduí a l'Edmond a sa casa, escoltà l'explicació que l'altre li feu de les seves ja passades glories, se compadí ab les seves aventures, y un cop hagué acabat l'Edmond la seva historia, en Roderich digué:

—Oblidem lo passat. Donem gracies a Deu que'ns ha donat la satisfacció de trobarnos altra volta junts, y no fassis ¡oh mon germà estimat! may més ús de l'anell, si abans no hi pots exclamar les paraules de la celestial protectora: ¡Mare meva!

Explicada per J. F.

(núm. 294, 28 agost 1909, ps. 552-554)

[23]

EL MOLINER Y LA SEVA FILLA

[Rondalla popular]

Veusaquí que una vegada, era un moliner que's vegé necessitat del rey, pera la resolució d'un assumpte que molt l'interessava.

Aquet moliner tenía una filla molt maca, y, sobre tot, molt treballadora, que's deya María. Com que'l Rey semblava que ronsejava en ferli la mercè que li havia demanat, va voler fer mèrits, y digué que la seva filla sabia filar la palla convertintla en or.

Allavores el Rey li digué:

—Mira: queda concedit tot quant me demanes, però ab la condició de que avuy sens falta me presentis la teva filla, pera que jo mateix me fassi càrrech de la seva virtut. ¡Ah! y ves en compte que si no es tal com tu dius, us faré matar a tots dos.

Al cap de poca estona, la bella molinera, habillada ab tota cura, arribà al palau... El Rey li repetí l'amenassa que havia fet al seu pare, y la tancà en una habitació tota plena de palla, pera que la filés convertintla en or.

La María, que no se n'havía vist de més fresques, se posà a plorar.

—¡Ay, pobra de mi, que si no faig la tasca, el Rey us farà matar! —deya.

Al moment, de sota terra eixí una bruixa que li digué:

—¿De què't queixes, bona noya?

Y la María, ingènuament, li explicà lo que feya'l cas.

—Donchs, mira, jo això puch ferho: però abans m'has de donar una cosa.

Y la bona donzella, li feu present d'un brassalet.

En un santiamén, aquella gran pila de palla quedà convertida en un munt d'or. La Maria quedà satisfeta y la bruixa se n'entornà per allà ahont havia vingut.

Al cap de poca estona, entrà'l Rey. No podeu figurarvos la seva sorpresa, al veure fet lo que creya irrealisable. Mes, ab tot, la seva avarícia no tenia limits: aixís es que conduí la donzella a una habitació molt més gran que la d'abans y també tota plena de palla.

—Si volèu viure, tant tu com el teu pare, m'has de convertir en or tota aquesta palla, —digué'l Rey, boy deixantla tancada altra vegada.

Per segona volta, la María's posà a plorar, tot dient:

—¡Ay, pobra de mi, que si no faig la tasca, el Rey ens farà matar!

A n'aquet prech comparagué la bruixa, prometent ferli la feina, ab tal que abans li donés una cosa. La María's tregué les xinelles, totes brodades d'or y argent, y les hi donà.

Ab quatre voltes de filosa, la tasca quedà finida. Comparegué'l Rey, y, cobdiciós, la portà a una tercera habitació, molt més gran encara que les altres, prometentli que la casaria ab el seu fill, si la filava tota en una nit.

—¡Ay, pobra de mi que no sé com fermho! —exclamava la María.
Y la bruixa comparegué per tercera vegada.

—¿Què'm dones si faig la teva feina? —digué.

—Feumho per l'amor de Deu, car no tinch rès més pera darvos.

—¿Me promets el primer fill que tinguis un cop casada?

La María, si ho faig, si no ho faig, al últim consentí. «¡Quí sab quàn vindrà!» pensava ella; y a més que aquella bruixa no semblava tan dolenta com això y ab unes quantes llàgrimes la compadiria.

Feta la feina per la bruixa, comparegué'l Rey, veyent a la molinera tan trassuda, y pera complir lo promès, l'esposà ab el seu fill que desde aquell moment vingué a reemplaçar al seu pare, en el govern del reyalme. Ja tenim a la María reina.

Al cap d'un any de casats els vingué un nen. Les festes que ab aquet motiu se celebraren en tot el reyalme, foren grans. Acabades aquestes comparegué la bruixa, en el precís instant en que la reyna y'l seu fillet se trobarven sols en sa cambra.

La reyna, al vèurela, quedà esglaiada. Ja no's recordava de la bruixa ni de que al món fos.

—Vinch a buscarte'l noy —digué.

—Donchs, jo no vuy donàrtel, —contestà la reyna un xich acoratjada.

—Això ray, jo mateixa te'l pendré.

La reyna allavors se li agenollà als peus, y, plorant en gran manera, li oferí riqueses, honors, la meitat del seu regne si volía. ¡Mes ay! que al menys no li toqués al seu estimat infantó.

Foren tantes les súpliques que la bruixa, un xich compadida, li digué:

—Mira, te deixo'l teu fill, però dintre de tres dies m'has de saber dir ahont visch.

La Reina allavors envià missatgers per tot el reyalme, pera que s'enteressin del nom de tots els pobles, fins dels de menys nomenada.

Al dia següent vingué la bruixa, y la Reina li cità'l nom de tots els pobles, desde'l més gran al més xich del seu regne.

—¡Ca! no ho endevines pas. —Deya la bruixa a cada paraula, boy fent una riallada.

Al segón dia, la Reina li cità el nom de tots els pobles de la terra, no obtenint tampoch cap resultat.

Al últim dia, comparegué davant la reina un bellíssim jovincel, que s'explicà de la següent manera:

—En un dels llocs més amagats d'aquet reyalme, en mitg d'un gran barranch hont la foscor es eterna, tota voltada de duchs y d'esparvers, he vist a una vella, tota seca y arrugada, qui, diabòlicament ballant al voltant d'una gran foguera, repetía aquestes paraules:

—¡Jo no visch en lloch y visch per tot! ¡Jo no visch en lloch y visch per tot!

La Reina ja'n tingué prou. Recompensà degudament al missatger y al cap de poca estona comparegué la bruixa, y ab un somriure irònich, li digué:

—¿Encara no sabs ahont visch?

—Prou que ho sé. Vos no viviu en lloch y viviu per tot.

Al veures atrapada, la bruixa desaparegué com per encant, y may més hi ha hagut bruixes sobre la terra.

Y a darrera la porta n'hi hà un fus, s'ha acabat, amen Jesús.

Joseph del Mas
(núm. 324, 26 març 1910, ps. 210-212)

3. Textos de creació literària

[24]

EL CEGUET DEL VIOLÍ

Nyigo-nyigo-nyigo, — calces de paper,
totes les musiques — son al meu carrer.

Corro valls y serres, — masos y poblets;
per tot allà hont passo — s'alegra la gent.
Si'ls vells me somriuen, — els joves molt més.

Nyigo-nyigo-nyigo, — calces de paper.

N'hi ha que se'n burlen del — pobre ceguet,
 y això'm fa tristesa, — y això'm sab molt greu.
 Però també penso: — «que vagin rient,
 mentres que a la capta — m'omplin el platet...»

Nyigo-nyigo-nyigo, — calces de paper.

Si ells de mi fan mofa, — no'm capfico gens;
 ¿què'm fan llurs müeqes, — si tampoch les veig?,
 ¿què'm fan llurs rialles, — si tinch el secret
 de que m'obeeixin, — com si fossin bens?
 Si ells de mi fan burla, — jjo'ls faig ballâ a n'ells!...

Nyigo-nyigo-nyigo, — calces de paper,
 totes les musiques — son al meu carrer.

Joseph Flequer
 (núm. 107, 20 gener 1906, p. 36)

[25]

CLAROR DE LLUNA

La lluna,
 la bruna
 vestida de dol;
 la lluna,
 la bruna
 reb la llum del sol.
 Per això la té tan febla,
 per això la té tan minsa
 que, lluint entre tenebres,
 ab prou feina les esquinsa.
 Y es que sa claror
 no ho es pas de seva,
 y es que sa claror
 al sol la enmatlleua.

Sense pensar ab la lluna
se veuen moltes persones
que amatllevan la llum d'altres
imitanles com a mones.

Y així es llur claror
molt palida i bruna,
y així es llur claror
com la de la lluna.

Oh, lluna
la bruna
vestida de dol;
oh lluna
la bruna,
¿què series sense'l sol?

Joseph Flequer
(núm. 157, 18 agost 1906, ps. 454-456)

[26]

SOL Y PLUJA

«Plou y fa sol,
les bruixes se pentinen;
plou y fa sol,
les bruixes van al vol».

Això canta tot ballant
un estol de nens y nenes,
y la pluja va cayent
y el sol brilla y enlluerna.
Un vell s'ho mira encisat
y veient la colla alegre
sent que'l cor se li entendreix
y els ulls se li enterboleixen,
y acostantse als infantons
la cançó y el ball els trenca.

«Plou y fa sol»
 canta la mainadeta;
 «plou y fa sol,
 les bruixes van al vol».

—No ho cregueu, nens estimats;
 no ho cregueu, boniques nenes:
 de bruixes may n'hi ha hagut
 ni pels aires ni a la terra.
 Els caps buits i els ubriachs
 son els únics que les veuen,
 puix les bruixes fan el niu
 als llochs hont el vi fermenta.

Plogui o nevi o faci sol,
 les bruixes may se pentinen;
 plogui o nevi o fassi sol,
 les bruixes may van al vol.

Joseph Flequer
 (núm. 159, 1 setembre 1906, p. 548)

[27]

UN PUNT D'HOME

Vaig a contarvos el cas d'un noy coratjós, que ell tot sol va fer recular una colla de lladres.

Aquet noy feia de pastor y després de acompanyar la remada a pasturar durant tot el día, anava al vespre a recullirse ab els moltons a casa dels seus amos... una casa solitaria en mitg d'una gran extensió de boscos.

Un día a l'arribar a la vivenda, va trobarse ab que'ls demés eren encara tots fora. Només hi havia una criada vella que va enterarlo de que aquella nit els amos no hi anirien a dormir, porque havien hagut d'anar a la població, hont se'ls estava morint un parent.

El noy, tot tranquil, va tancar el remat y va posarse a sopar en companyia de la criada.

De sobte, abans d'acabar l'àpat, varen sentir trucar a la porta.

—¿Qui hi ha? —pregunta'l noy.

—¡Obriu, com una reïra!— va respondre una veu fosca.

—¿Què voleu?

—¡Ja ho veuràs lo que volem!

—De més enfadats n'hem vist— va exclamar aleshores el noy, notant la brusquedat ab què cridaven els de fora.

Y, creyent que fossin lladres, va disposarse a rèbrels a escopetades. La criada, arraulida a un recó, no feya més que tremolar...¡Ay Reina Santíssima, quina por! ¡Ay Mare de Deu quina basarda!

—¿Què es això de por?— va fer el noy, y resolt a fer un cop dels seus, va baixar cap a la porta disposat a obrir.

—¡Si no'ns deixèu el pas lliure, calem foch a la porta!— varen amenassar els forasters.

El noy, davant d'aquesta amenaça, va callar y va acabarse d'acostar a la porta sense fer soroll. Aixís que va serhi, va descórrer pany y forrellat ab gran compte pera no ser sentit. Y tot d'un plegat, quan els de fora menys s'ho esperaven, va obrir els dos batents d'una revolada enèrgica y va cridar:

—¡Ja podèu entrar tots! Però el primer que entri...

Ni temps va tenir d'acabar la frase perque'ls de fora, davant l'energia del crit, y sorpresos per lo sobtadament que s'havía obert la porta, varen creure que a dins hi havia gent disposada a rèbrels a trets, varen agafar por y varen fugir entre la fosca.

* * *

Al endemà va saberse que una colla de lladres havia robat una altra casa de camp d'allà a la vora. Y també's va saber que lo del parent malalt que tenien al poble els amos de la casa, era una mentida, suposantse que la noticia —duta per un propi— havia estat una treteta dels lladres per allunyar als amos y poder robar més fàcilment.

Veusaquí com el coratge d'un noy de setze anys, va privar de cometre una malifeta.

Aquest cas es historich. Va passar fa anys en una masia empordanesa hont l'istiu passat vaig dormir una nit. La criada vella va

contarme'l fet mentres jo m'estava menjant a taula ab l'antich pastor, que havia esdevingut amo de la casa, per haverse casat ab la pubilla.

Ja veyèu lo que pot, el tenir coratge. Ab això, no us espantèu may, que les més de les vegades un cop de coratge ben fet, pot allunyar una colla de desanimats, per valents que siguin.

Joseph Flequer
(núm. 162, 27 octubre 1906, ps. 680-683)

[28]

FAULA ASTRONÒMICA

La lluna's burlava un día d'una petita estrella.

—Ves, ves, menuda —li deya orgullosa,— els petits no han d'anarhi allà hont son els grans.

La estrella, que era prudenta, no deya rès, perque sabia que en aquell moment un planeta havia de passar entre la lluna y el sol..

Com de fet, comensa a passar el planeta y la lluna comensa a enfosquirse per una banda. Y de mica en mica va esdevenir ben fosca y aleshores la estrella li va dir:

—¿De què't serveix ser grossa, si pera lluir necessites la llum del sol?

Y la lluna va callar perque no va saber què dir.

* * *

Penseuhi en això: val més ser petit y lluir pels mèrits propis, que ser gros y necessitar la lluisor dels altres.

Joseph Flequer
(núm. 199, 26 octubre 1907, ps. 697-698)

[29]

EL CARAGOL I LA NINA

Un caragol
vagava sol
per la bosquina,
quan al dessota d'una alzina,
prop d'un revol,
va ensopegarhi un cap de nina.

Morro bavós
y fastigós
el cap besava
y les galtones bavejava
mentre amorós
aixís parlava:
«Nina, nineta, vina,
dintre'l meu cau
del que'n farem nostre palau.
Nina, nineta, nina,
vina si't plau.»

Y el morret tot bavós
vinga besar la nina
tan y tan amorós,
que la carona carmesina
va esdevenir d'un to fangós.
Y's va fer lletja y fastigosa
la nina hermosa.

¡Quantes voltes passa
que per la nostra poca trassa
perdem les persones
a qui estimem massa.

Joseph Flequer
(núm. 231, 6 juny 1908, ps. 374-375)

[30]

EL GALL DEL CAMPANAR

A la punta del campanar s'aixeca'l panell en el que's veu retallat un gall de planxa de ferro. El rovell se'l menja, mes, per això, el gall no deixa de bellugarse en actitud orgullosa, com si estés molt content de la seva enlairada posició.

Les orenetes passen y's miren la silueta del gall retallada sobre'l fons d'atzur del cel serè.

El poble, sota'l campanar, dorm la mitg-diada. Fa una mica de vent y el panell volta... y el gall volta ab el panell... y les orenetes volten al gall.

—¿Què hi fas aquí, tan orgullós?— li diu una.

—No siguis tan presumit, *home*— afegeix una altra.

Y diu una tercera:

—Ja ho sabem que ets maco. No cal que't giris y't regiris a fi de què't contemplem per tots costats.

El gall volta sense aturarse... ara cap aquí, ara cap allà, però sense moures may del seu lloch.

Y les orenetes segueixen prenent per orgull lo que no es altra cosa que la voluntat del vent.

¡Quants homes hi ha que, com el gall, semblen moures soberchs entre'ls altres, y no fan més que obeir a les ratxades del vent que'ls fa giravoltar!

J. Flequer

(núm. 233, 20 juny 1908, ps. 412-413)

[31]

EN JAUME CAP A MALLORCA

Diu que al Rey de rossa testa,
En Jaume'l Conqueridô,
quan anava a la conquesta
tot «vent li semblava bo»
y en tot veyà aires de festa.

—

Y era que sa voluntat,
sempre ferma y decidida
ni un punt l'havía deixat
y en tota la seva vida
may havia flaquejat.

—

Per això quan ab l'estol
de grosses naus catalanes
anava per prendre'l vol,
les ones se feien blanques
y més esplendent el sol.

—

Y ¿volèu saber per què
tan gloriosa es sa figura?
Perquè may deixà la fè
son braç fort, son cap serè
y sa mirada segura.

—

Siguem com ell forts y braus,
gent de terres catalanes:
no volguem se may esclaus
y al davant de nostres naus
les ones se faran blanques.

J. Flequer

(núm. 234, 27 juny 1908, ps. 423-424)

[32]

GLOSA

Qui no bat pel juliol
no bat quan vol.
Donchs batem de sol a sol.
Batem, petits estudiants,
pel dia que serem grans.

Reventin les espigues
 fruit de nostres fadigues.
 Omplim de blat el grané,
 y omplim el cervell també.
 Batem ara que es hora;
 demà ja termps no fora.
 Dels llibres treyem el gra
 pera'l dia de demà.

Qui no bat per juliol
 no bat quan vol.
 Donchs batem de sol a sol.

Joseph Flequer
 (núm. 236, 11 juliol 1908, p. 451)

[33]

VÓRA MAR

Deya la germaneta:
 —Mira l'aigua que es neta:
 sembla un hermós mirall
 de transparent cristall.—

Y el germanet ab afició
 xapotejava a peu descals
 anant ab tota la atenció
 per no posar cap peu en fals.

Y caminava ab gran dalit
 tot empaitant el peix petit.

—Mira l'aigua que es neta—
 tornà la germaneta:
 —sembla un hermós mirall
 de transparent cristall.

Prò'l germanet se distraqué
y tot de sobte relliscà
y el llot del fons se remogué
y l'aigua pura s'embrutà.
Y el mirall pur i cristallí
tot llefiscós va esdevenî.

Llavors la germaneta
digué: —Ja no es gens neta,
y ja no hi ha mirall
ni transparent cristall.

—
¡Quants y quants homes trobarèu
de cara neta y posat franch
que si una mica'ls agitèu
podrèu trobarlos bruts de fanch!
Siguèu del cor, bons patufets,
com de la cara, sempre nets.

Joseph Flequer
(núm. 237, 18 juliol 1908, ps. 474-475)

[34]

SENSE MARE
[Quadret íntim]

Dedicat a la mamà en el día del seu sant

I

Eren les nou de la nit, vigília de la festa dels Sants Reys. La tramuntana ab sos bufechs regolfava'l fum xemaneya avall, al mateix temps que bronzint per una escletxa de la finestra de la cuina, aixecava com per mà invisible y misteriosa els goigs de Sant Isidre que hi havia enganxats sobre un porticó. Una soca de roure, d'un cap

animava'l brasaram del foch d'aquella llar, y per l'altre servía de se-yent a la Carmeta, nena de vuyt anys, que jugava vestint y despullant una nina de cartró, record dels Reys de l'any passat. Prop de la Carmeta seya son pare al escó, ab els rosaris als dits, el cap baix, tot pensatiu y tristoy, com qui vol esbrinar un misteri que es tan negre en la seva fosquedat com en sa difícil solució. Una altra nuvolada de fum, empenyuda per la forsa del vent, omplía de nou aquella llar, lo que feya que tant la Carmeta com el seu pare, ab els punys se freguessin els ulls.

Llavors la nena, com amohinada pel fum impertinent, deixà la nina sobre'l soch y digué a son pare:

—Pare, el fum me fa plorar els ulls; ¿y a vos?

—A mi, no, filleta— li repongué.

—Donchs be plorèu...

—Be es veritat, mes no'm fa plorar la fumera.

—Donchs ¿què us fa plorar?

—Tu, filla meva...

—¿Jo?...— diu la nena aixecantse; y pujant sobre'ls genolls del seu pare, li digué:— Jo, pare, no us faré may plorar, porque'l senyor Rector no ho vol. El día de Sant Esteve, quan la mare s'havía acabat de morir y mentres vos ploraveu de cap sobre'l seu llit, el senyor Rector m'agafà per la mà y sortint fòra del quarto, me digué: —Mira, Carmeta, la teva mare se n'ha anat al cel ab el teu germanet que's va morir l'any passat. Ara, sigues ben bona minyona y no fassis plorar may al teu pare. Creulo forsa, forsa, forsa; y jo vos vuy creure forsa, forsa, forsa, porque no plorèu.

—Ay filleta meva,— diu el pare arrencant un sospir— jo ploro per ella y per tu.

II

La Carmeta, boy sentada sobre'ls genolls del seu pare i refeixant son caparró sobre'l seu pit plè d'amor, ben prompte trovà la son y's va dormir, mentres son pare petonejava aquell front puríssim y mirava fit a fit aquells ulls closos per la sòn de la innocència, al mateix

temps que mullava ab llàgrimes de dol i de tendresa que eixien de ses parpelles, aquell rostre angelical que no havia sigut marcit encara només que pel fum dels tions. La sòn reposada de la nena y les greus consideracions del pare varen ser aviat trencades per un fort espatech que feu retentir aquella pobra caseta.

Una manxada de vent va trencar el baldó de la finestra y va sonar un cop tan fort, que la Carmeta's despertà tota esporuguida.

—Ay pare!...— diu la nena agafàntseli al coll.

—No tinguis por, ma filla —mentres carregantse la nena al coll s'aixecava pera apuntalar la finestra ab un barrot. —No tinguis por que es el vent.

Llavors la nena, mitg somniant y mitg desperta, va preguntar al seu pare:

—Pare, ¿que s'ha obert la finestra?... Potser son els Reys... ¿Què'm portaràn aquesta nit?...

—Mira, filla meva —digué'l seu pare, tot estrenyent entre els seus brassos a la nena;— els Reys aqueix any no't portaran cap nina, perque com que tens la mare morta, ella'ls haurà encarregat desde'l cel alguna altra coseta perque't recordis més d'ella.— Y prenent un cistell que hi havia sota l'escó hont dormía la marruixa, el posà a les mans de la nena y li digué: —Tu mateixa, Carmeta, tu mateixa'l posaràs a la finestra penjat del ganxo que hi hà y après ens en anirem a dormir.

El pare obrí la finestra y la Carmeta penjà'l cistell, y donant una ullada per aquella immensitat del cel blau ahont llembregaven mils y mils d'estels y girant el cap envers el seu pare, li digué tota alegroya: —Pare, encara no es veuen els Reys. Potser ara estàn parlant ab la mare. Anem desseguit cap a dormir, perque si'm veyen no'm portaríen rès.

III

El día següent a trench d'aua, encara la Carmeta no's despertà que, cridant al seu pare desde'l seu llit, li va dir:

—Pare, pare, vestiume si us plau perque ja han passat els Reys.

Llavors la nena mitg vestida y tremolant de fret se'n va ab son pare a la cuina. Obren la finestra, y del cistelló'n va sortir un davantalet negre, un mocador de dol pel cap y uns rosaris de grans blaus. La nena, cofoya de la trovalla, saltava de contenta mentres deya: —¡Que'n son de sabis els Reys; fins saben que la mare s'ha mort!...

Tot això jo ho he somiat, y al despertarme, he pensat si jo era la Carmeta. Però després he vist que no, perque encar tinch mare, gracies a Deu. Y avuy es el seu Sant.

¡Mare meva! que visqui per molts anys.

Isabel Foix y Mas

(Flor de Neu)

Sarrià, 29 janer 1909

(núm. 269, 27 febrer 1909, ps. 151-154)

[35]

ELS JOCHS DELS INFANTS

A ma germana Isabel Foix (Flor de Neu)

Que'n son d'hermosos els jochs dels infants! Me plau, en els dies d'hivernada, vèurels jugar pel parch extens, riallers, el rostre innocent y pur encès d'una alegria excelsa, y que'l sol, ab sos aurífichs raigs, els acaroni y els besi, com besa y acarona les roses just nascudes.

Els nins d'ulls blaus y dolsos, de cabellera fina, de rostre somrosat, tenen semblansa ab les flors: sense elles ¡que trist fóra el viure! Sense els infants, al món ¡quina fredor!

Els jorns son per ells blaus, llarchs jorns de goig. Les flors n'estàn cofoyes y els lliris y les roses esclaten a l'oír sos crits de joya.

Perxò m'agrada vèurels ab cares enciseres, com corren y s'extenen pel parch extens, festiu, deixant a son pas dolsa impressió. Perxò m'agrada que'l sol, en els dies d'hivernada, els acaroni y besi, com besa y acarona les roses just nascudes...

Joseph del Mas

(núm. 271, 13 març 1909, ps. 187-188)

[36]

L'ESCARBATÓ Y L'ORUGA

D'un roser florit — entre les espines
cercant posicions — elegants i fines
un escarbató — li deya a una cuca:
— ¡Au, fassis enllà — que tot m'emmatxuca!
— ¡No l'emmatxuquèu — que va de les festes!—
la cuca respòn.—

I entre les arestes
se va arrossegant — pesada y feixuga
la pobreta oruga.

—
Mes passats uns jorns, — caminant pausat,
la cuca altre cop — troba l'escarbat.
La cuca s'es fet — bella papellona
y així al escarbat — el bon dia dona.
— Me vas despreciar — quan m'arrossegava:
donchs míram avuy — sots la volta blava;
per mi cap secret — guarda cap corola;
y els xuclo la mel— y vola que vola,
entretant que tu, — pobret escarbat,
no has pogut deixar — ton aire pausat.—

—
¡Quanta gent hi hà — que avensa feixuga
per volar després — com va fer l'oruga!

Joseph Flequer
(núm. 281, 22 maig 1909, ps. 346-347)

[37]

A LA MEVA MARRUIXA

¡Que hermosa que ets marruixa, tan blanca i joganera!
púgem aquí a la falda que ab tu jo vuy jugar;
apa, puja d'un brinco, no siguis romansera:

quan veig que cada dia te fas més falaguera
no puch viure gojosa si ab tu no puch estar.

Dorm, dorm aquí a la falda y dónem la poteta
perque jo vuy guardártela a dintre del meu puny,
no fos el cas que fessis alguna malifeta
y mentres geus y ronques damunt de ma faldeta
m'ensenyessis les ungles, fugint com sols fer, lluny.

¿No sabs que jo t'estimo y't dono cada día
pà ab llet y además moltes crostes de pà torrat;
que sempre t'amanyago tractante ab gelosía;
que per tu, marruixeta, jo sento una follia
sentintme molt tristoya si no ets al meu costat?

Com que sé que t'agraden les rates ab fallera
perque estiguis contenta, jo, cada dematí
o be sota l'escala, o be sota l'aigüera
al bell punt que m'aixeco t'hi poso una ratera,
ja ho sabs, perque tu puguis menjarte un ratolí.

Prô escolta ara una cosa (t'ho dich a cau d'orella,
que no ho senti la mama, sino rebría jo:)
fa dies que quan parlo de tu, devé vermella
y diu que vol trencarte d'un cop una costella
y que't treurà de casa tirante pel balcó.

Y tot perque tu puges a dalt de les cadires
y t'hi esmoles les ungles fent quatre saltirons,
te fiques a la cuina y'ls plats tapats li mires
destapes les cassoles y arreu tot ho capgires
saltant moltes vegades a sobre dels fogons.

Un'altra cosa encara: diu que ets massa atrevida,
que't trova cada vespre dormint sobre'l seu llit
y que hi fas una cosa... que jo may de la vida
me l'hauría creguda: si'm sembla que es mentida...
En fi, ja pots pensarho lo que la mama ha dit.

No fassis coses lletges: has de ser molt més neta:
¿que no veus tu mateixa que ara ja ets massa gran?
ara no tens excusa; si hi tornes ¡ay pobreta!
ja pots ben despedirte de geure a ma faldeta

perque d'aquesta casa boy tots t'empaytaràn.
 Escolta ara y no ronquis ni fassis més musica:
 amàgat be les ungles, escolta, aixeca'l cap:
 si vols ser ben aimada y al mateix temps bonica,
 no vulguis ser may lladre, ni bruta gens ni mica
 perque si ets lladre o bruta, prompte tothom ho sab.
 Llèpat sovint la cua, les potes y pitrera,
 pentínat els bigotis y dorm sota l'escó,
 no vagis a la cuina, ni pugis a l'aiguera
 y quan vulguis fer coses... no siguis putinera:
 ja sabs les serradures que tens a n'el recó.

Flor de Neu
 (núm. 252, 31 octubre 1908, ps. 708-709)

4. *Altres textos*

[38]

AIXEQUEMNOS DE MATÍ

A l'amiga María Rodríguez

L'altre día el bon Reyet de Casa, qui tan belles coses ens conta cada setmana, explicava la pila d'angunies que s'havía estalviat, aixecantse un quart més aviat que'ls altres dies.

La lectura d'això m'ha suggerit el següent problema:

Suposem que dos noys se'n van a dormir a la mateixa hora, mes que l'un s'aixeca a les 6 hores del matí, y l'altre a les 8 hores. En quaranta anys, ¿quànt de temps creyèu que'l darrer haurà dormit més que'l primer?

—¡Més de vintinou mil hores!: ¡tres anys y quatre mesos!

¡Quantes coses hagueren pogut ser fetes o apreses durant un tan gran nombre d'hores!

¡Patufistes! prenem exemple y aixequemnos dematí.

Flor de Neu
 (núm. 271, 13 març 1909, p. 181)

[39]

DESDE SARRIÀ

Hem rebut la següent carta:

«Molt senyor meu: Espero de sa benevolensa se dignarà donar compte, en el periòdich de sa direcció, de la xamosa festa que tingué lloch en aquesta població el dia 17 d'Octubre, en honor dels noys y noyes que assisteixen diumenjalment a l'ensenyansa del Catecisme. A les tres de la tarde tingué lloch la repartició de premis als que més merescut s'ho teníen, y en relació a lo que contestaren en els examens anteriorment celebrats. Hi hagué dos premis mjors, concedits, respectivament, al noy y a la noya que, a judici del jurat, ho teníen merescut. Als altres se'ls concediren premis secundaris. Després, acompanyats dels respectius penóns, y en correcta processó, recorregueren els principals carrers del poble, dirigintse, per últim, al Centre catòlich "Institut de Sant Joseph", hont la banda del Refugi Naval donà un concert en honor dels premiats y de les families dels mateixos, omplenant, en conjunt, l'espaió pati d'aquell Centre. Després s'enlairaren bombes, que eren objecte d'aclamacions per part dels infants, que s'hi comptaven en nombre de més de vuit cents. El comble de l'entusiasme arribà al enlairarse'l nostre simpàtich nanu En Patufet, que fou objecte d'una delirant ovació.

En fi, una festa que deixarà recort etern als que hi assistiren, y que servirà d'estímul als organiadors de la mateixa, pera celebrarla ab més esplendor, si pot ser, en els anys successius.

Esperant veures complascut, se despedeix de vostè aquest seu atent y s. s.,

Joseph Mas

Sarrià, 18 Octubre 1909»

(núm. 302, 23 octubre 1909, ps. 678-679)

[40]

ELS REYS A SARRIÀ

Simpàtica en extrem fou la festa que tingué lloch el dia 6 d'aquest mes, en la veína població de Sarrià. En dues carrosses luxosament

adornades, sortiren del Centre Catòlich de Sant Joseph, tres jovenets vestits de rey, (representant els de debò) y altres tres vestits de patge.

Després de recórrer els principals carrers del poble, precedits d'un piquet de gastadors, se dirigiren a l'Iglesia parroquial, hont tingué lloch la cerimònia d'Adoració, y repartiment a la quitxalla d'unes tauletes de torrons, en nombre de 700.

Després visitaren a les principals autoritats, dirigintse, per últim, al esmentat Centre Catòlich hont presenciaren, desde un trono, al efecte disposat, una funció dedicada, segons programes, a *SS. MM. Innocentes els Reis d'Orient i a sos respectius patges*.

Fou amenisada la festa per la banda del Refugi Naval. No cal dir l'animació que regnà durant tota la tarda al esmentat poble, per lo que felicitem a sos organiadors y cooperadors.

[Anònim]

(núm. 314, 15 gener 1910, p. 56)